

GESLAAGDE KWEEK MET *SISTRURUS CATENATUS*

Door: Henk van de Beek, Mozartlaan 429, 5011 SK Tilburg.

Inhoud: De soort - De ouderdieren - Het terrarium - De winterrust - Paring en dracht - Geboorte en de jongen - Literatuur

* * *

DE SOORT

De gewone benaming voor *Sistrurus catenatus* is massasauga. De naam 'massasauga' is door de Chipewa-indianen aan deze soort gegeven: de betekenis ervan is 'de grote riviermonding'. Hiermee wordt waarschijnlijk bedoeld op de leefomgeving van het dier in het Chipewagebied, die vooral uit moerassig terrein bij riviermondingen bestaat.

Van deze soort is de ondersoort *Sistrurus catenatus catenatus* de oostelijke vorm. Deze is het meest donker gekleurd van de in totaal drie ondersoorten. De grondkleur is bruingrijs, de buik is ook donkerder dan die van de andere ondersoorten. Soms is de buik zelfs geheel zwart. De oostelijke massasauga komt vooral voor in moerassige gebieden en op vochtige prairies. 's Zomers trekken ze naar drogere streken.

De tweede ondersoort, *Sistrurus catenatus tergestinus* of de westelijke massasauga, heeft een lichtgrijze grondkleur en een lichtere buik. Deze slang komt vooral voor in laagland nabij rivieren en stroompjes. Ook deze dieren trekken 's zomers vaak naar drogere streken.

De derde ondersoort is *Sistrurus catenatus edwardsi* of de woestijnmassasauga. Deze is wat vager van tekening en aanzienlijk kleiner en slanker dan de beide andere ondersoorten. Conant (1958) noemt een maximale lengte van 52,5 cm, tegen bijna een meter voor de andere ondersoorten. Behler & King (1988) noemen een recordlengte van 100,3 cm.

Voor het verspreidingsgebied van de drie ondersoorten verwijs ik naar het bijgevoegde kaartje.

Massasauga's houden er een uitgebreid dieet op na, dat bestaat uit knaagdieren, vogels, vis, hagedissen, kikkers, padden, insecten en slangen.

Afhankelijk van het verspreidingsgebied kan de winterrust tot meer dan zes maanden duren. De paartijd ligt rond april-mei, waarna van juli tot en met september 2 tot 19 jongen geboren worden. De lengte van de jongen varieert van 13,6 tot 25 cm (Wright & Wright, 1957).

DE OUDERDIEREN

In de nazomer van 1989 kwam ik in het bezit van een paartje *Sistrurus catenatus*. Het mannetje was ongeveer 70 cm lang en woog 230 gram, het vrouwtje was 75 cm lang en woog 280 gram. Het vrouwtje was een nakweekdier uit 1986, het mannetje een wildvangdier van onbekende leeftijd.

Het mannetje is een alert dier, dat bij het openen van het terrarium meestal begint te ratelen. Het vrouwtje deed dit alleen maar tijdens de dracht. De ratel van de man

bestaat uit vijf segmenten, die van de vrouw uit zes. De dieren ratelen daar behoorlijk hard mee. De man had bij de vorige eigenaren slecht gegeten. Bij mij at hij voor de winterrust maar één muis. De vrouw at beter.

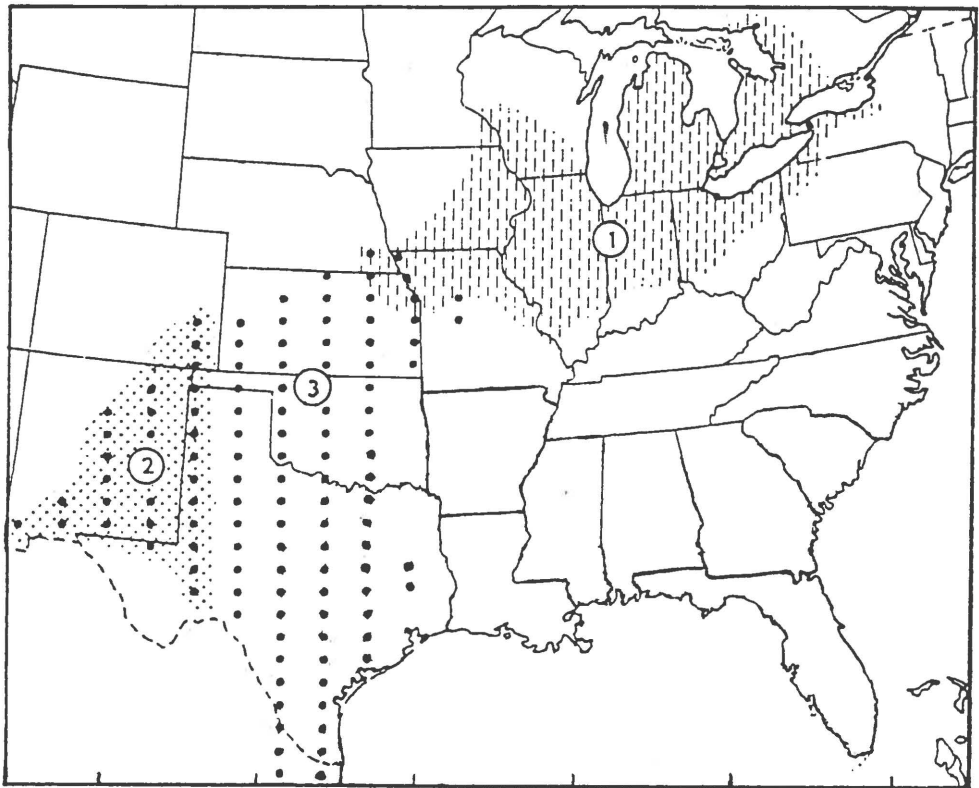
HET TERRARIUM

De dieren zijn gehuisvest in een terrarium van 120x60x50 cm (lxbxh). Het is geheel van hout gemaakt, met aan de voorkant schuifruit van glas van 6 mm dikte, die door een etalageslot worden afgesloten.

Het terrarium wordt verwarmd met een spotje van 60 Watt. De temperatuur is niet overal in de bak even hoog, zodat de dieren zelf een geschikte temperatuur kunnen uitzoeken.

Er zijn drie schuilplaatsen, waar de dieren veel gebruik van maken, ook al liggen ze regelmatig te zonnen onder de lamp.

De bodembedekking bestaat uit fijn zaagsel. De dieren kruipen hier overigens nooit echt in weg. Er is een waterbak met een doorsnede van 16 cm.

Kaart 1.

Sistrurus -- 1: *c. catenatus*; 2: *c. edwardsi*; 3: *c. tergeminus*

DE WINTERRUST

Half oktober 1989 ben ik gestopt met voeren. Half november heb ik de dieren overgezet in een kleiner terrarium (60x30x30 cm) met een bloempot als schuilplaats, en uiteraard eveneens van een slot voorzien. Dit terrarium heb ik in een donkere gangkast geplaatst. Hierin hebben de dieren twee maanden doorgebracht bij een temperatuur die varieerde tussen de 12 en 19°C.

Door deze vrij hoge temperatuur kunnen eventuele voedselresten in de darmen niet gaan rotten, omdat de spijsvertering gewoon doorgaat. Desondanks is de man in deze periode maar 3 gram afgevallen, en de vrouw 10 gram.

PARING EN DRACHT

Op 15 januari 1990 heb ik de dieren uit de winterrust gehaald en de man in het grote terrarium teruggezet. De vrouw werd in een ander terrarium ondergebracht en pas op 25 januari bij de man gezet. De verlichtingsduur was tot aan de bevalling toe 14 uur per dag.

Op 29 januari werden er van 13.00 uur tot 22.30 uur paarpogingen waargenomen. Op 3 februari was dat opnieuw het geval. Op 4 februari waren er eveneens langdurige paarpogingen, waarna om 15.56 uur een echte paring volgde die tot 0.48 uur duurde.

Na deze paring heeft de man niet meer naar de vrouw omgekeken. Aangezien er bijna voortdurend iemand in de kamer aanwezig was, is het niet waarschijnlijk dat er nog een paring over het hoofd gezien is.

Vanaf 28 maart begon de man weer te eten: hij was nu duidelijk toch wat vermaerd. Vanaf dat moment at hij zelfs heel goed, zodat hij eind mei 1990 280 gram woog, ruim 50 gram meer dan toen hij uit de winterrust kwam. Begin mei 1990 is hij voor het eerst na de winterrust verveld.

Het vrouwtje heeft in de periode van 11 februari tot 1 mei 1990 17 muizen, 3 springertjes en 2 nestratten gegeten. Na 1 mei weigerde ze alle voedsel. Half mei was ze van 270 gram tot 420 gram 'gegroeid'.

GEBOORTE EN DE JONGEN

Op 8 juni 1990 zag ik om 17.45 uur de vrouw met haar staart omhoog liggen. Het voorste deel van het lichaam lag in de schuilplaats, het achterlijf lag langgerekt het terrarium in.

De vrouw woog na de bevalling 280 gram, 10 gram meer (!) dan toen de zwangerschap begon. De jongen werden met een vrijwel geheel opgenomen dooierzak geboren. Ze waren alle al uit het vlies gebroken, toen ze ter wereld kwamen. Ze hadden allemaal blauwe oogjes en vervelden 6 tot 9 dagen na de geboorte. De lengte van de diertjes varieerde tussen 21 en 22 cm. Het gemiddelde gewicht was 10,5 gram.

De dag na de geboorte begonnen enkele jonge slangetjes al dode nestmuisjes te eten, en binnen enkele weken hadden ze allemaal gegeten.

De vrouw vervelde op 27 juni en accepteerde daarna weer voor het eerst voedsel na de bevalling. Het was haar eerste vervelling na de winterrust.

Foto 1: *Sistrurus catenatus catenatus*, mannetje, male;
foto H. v.d. Beek.

Foto 2: *Sistrurus catenatus catenatus*, vrouwtje, female;
foto H. v.d. Beek.

De bevalling is hieronder schematisch weergegeven:

tijd	jong	tijd	jong
18.02	1	19.25	8
18.07	2	19.39	9
18.24	3	19.48	10
18.31	4	20.11	11
18.43	5	20.22	12
19.03	6	20.40	13
19.13	7	20.57	14

LITERATUUR

- Behler, J.L. & F.W. King, 1988. *The Audubon Society Field Guide to North American Reptiles and Amphibians*. Alfred A. Knopf, New York.
- Conant, R., 1975. *A Field Guide to Reptiles and Amphibians of Eastern and Central North America*. 2nd Ed. Houghton Mifflin Comp., Boston.
- Trutnau, L., 1981. *Schlangen im Terrarium, Band 2: Giftschlangen*. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart.
- Wright, A.H. & A.A. Wright, 1957. *Handbook of Snakes of the United States and Canada, Vol. 2*. Comstock Publ. Ass., Ithaca and London.